بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان

هەرێمی کوردستان - عێراق
سەرۆکایەتی هەرێم
سەرۆك

بەناوی گەلەوە
بڕیار
ژمارە (٢٢) ساڵی٢٠١٢

بە پێی ئەو دەسەڵاتەی لە بڕگەی (١) ی ماددەی (١٠) ی یاسای سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان – عێراق ی ژمارە (١) ی ساڵی ٢٠٠٥ ی هەموارکراو پێمان دراوەو، بە پاڵپشتی ئەو یاساکارییەی پەرلەمانی کوردستان – عێراق کردویەتی لەدانیشتنی ژمارە (٨) لە ١٠/ ١٠/٢٠١٢ بریارماندا بەدەرکردنی:

یاسای ژمارە (١٠)ی ساڵی٢٠١٢
یاسای دارستان لە هەرێمی کوردستان ـ عێراق

دەروازەی یەکەم
پێناسەو ئامانج و کارپێکردن

بەشی یەکەم
پێناسەکان

ماددەی یەکەم:

مەبەست لەم دەستەواژە و زاراوانەی خوارەوە واتا دیاریکراوەکانی بەرامبەریانە بۆمەبەستی ئەم یاسایە:

یەکەم: وەزارەت: وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو لەهەرێمی کوردستان ـ عێراق.

دووەم: بەڕێوەبەرایەتی گشتی: بەڕێوەبەرایەتی گشتی باخداری و دارستان و پاوان.

سێیەم : بەڕێوەبەرایەتی پۆلیسی پاراستنی دارستان و ژینگە لە هەرێمدا: بەڕێوەبەرایەتی پۆلیس کـە راسپێردراوە بە پاراستنی دارستان و بەروبوومەکانی و پێکهاتەکانی

چوارەم : دارستان: پێکهاتەیەکی ژینەوەری تەواوکارە، کە پێکدێت لە دار و دەرخت و، پووش و پاوان و، رووەکەکان و، گیانلەبەر و باڵندە کێویەکانو، زیندەوەری بەچاو نەبینراو، جا سروشتی بن یا ناسروشتی .

پێنجەم: دارستانی میری: بریتیە لە دارستانی سروشتی و دەستکرد و، زەوی وزاری دارستان کە خاوەندارێتی ئەگەڕێتەوە بۆ هەرێم، جا مافی سود وەرگرتنیان بۆ کەسی تر بێت، یان نا.

شەشەم: دارسـتانی تـایبەت: ئەو دارسـتـانانەی لـەلایەن کەسانی سروشتی یا مەعنەوی دروستکرابن و، خاوەندارێتی یا مافی بەکارهێنانیان بۆ ئەو کەسانە دەگەڕێتەوە.

حەوتەم: بـەری دارسـتان: هـەر ماددەیـەك لە دارسـتان جیـگیر بێت، یا گـوازراوە وەك تەختەی پـیشەسازی و، داری سـووتەمەنی و خـەڵوز و راتینج و مازوو و کەتیرە و کەرەستەی پـیشەسازی و، بەڕوو و تۆو، ڕەگ و ڕیـشاڵ و تویـکڵ و هەنگوین و گـەزۆ و، گـڵ و گیا و قارچك و گۆشت و پێستی ئـاژەڵی کێوی و باڵندە و ماسی و هێلکە و گوڵ و پیازی جوانی و بەروبوومی دیکە.

هەشتەم: درەخت: هەموو روەکێك کە قەدێکی دارینی هەبێ لە هەموو قۆناغەکانی گەشەکردنەوە.

نۆیەم: نەمامگە: زەوی تەرخانکراو بۆ بەرهەمهێنان و پەروەردەکردنی دارو درەختی خۆڕسك و دەستکرد.

دەیەم: ماڵات: سەرجەم ئاژەڵە ماڵییەکان کە لەسەر گژو گیا دەلەوەڕێن.

بەشی دووەم
ئـامـانـجـەکـان

ماددەی دووەم: ئامانجەکانی ئەم یاسایە بریتین لە:

یەکەم: پاراستنی سەقامگیریو هاوسەنگی سروشتی بۆ بەڕێوەبردن و ڕێکخستنی دارستان و برەودان بە زیادکردنی رووبەرەکان.

دووەم: چاککردنی ژینگە و، کەمکردنەوەی کاریگەری گۆڕانکاریەکانی کەشوهەوا و، پاراستنی هەمەچەشنەیی ژینگەیی.

سێیەم: فەراهەمکردنی هەندێ کەرەستەی سەرەتایی، کە پیشەسازی پێویستیەتی.

چوارەم: هاندانی وەبەرهێنانی کشتوکاڵی لەبواری دارستاندا.

پێنجەم: پاراستنی جۆری خۆرسك لەرووەکەکان و،هێشتنەوەی خۆرسکە رەچەڵەکدارەکان لە کوردستاندا.

شەشەم: دەستەبەرکردنی ناوچە گەشت وگوزاریەکان.

بەشی سێیەم
کـارپـێـکـردن

ماددەی سێیەم:

یەکەم: حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێدەبێت لەسەر:

١ـ دارستانەکانی هەرێم و، ئەو زەویانەی بۆ سوودی گشتی کراون بە دارستان، سەرباری ئەو زەویانەی کە دارستانیان تیا نییە لە ناوچە دارستانیەکاندا یان ئەتوانرێت دارستانی لەسەر دروستبکرێت.

٢ـ دارستانە تایبەتەکان لەڕووی هونەریو کارگێڕییەوە.

٣ـ پارێزراوە خۆرسکەکان.

دووەم: ئەو زەویانەی کە لە بڕگەی (یەکەم)ی ئەم ماددەیەدا هاتوون بە بڕیاری وەزارەت تەرخان دەکرێن.

دەروازەی دووەم
ڕێوشوێنی پاراستنی دارستان و ڕێکخستنی لایەنەکانی سوود لێوەرگرتنی

بەشی یەکەم
ڕێوشوێنی پاراستنی دارستان

ماددەی چوارەم:

یەکەم: ڕێگە نادرێت رەفتار بە دارستانەکانەوە بکرێت، چ بەناوی وەزارەت بێت یان نا، تەنها بەپێی یاسا نەبێت.

دووەم: ڕێگە نادرێت خاوەندارێتی زەوی دارستانە میرییەکان بگوازرێتەوە بۆ هیچ کەس یا لایەنێك ، ئەگەر بۆ پرۆژەیەکی ستیراتیژی نەبێت ، کە نەتوانرا جێگەیەکی گونجاوتری بۆ بدۆزرێتەوە ، ئەویش بەبڕیارێکی پێشوەختەی ئەنجوومەنی وەزیرانەوە دەبێت.

سێیەم: ڕێگە نادرێت هیچ لەم کارپێکردن و چالاکیانەی خوارەوە ئەنجام بدرێت تەنها بە رەزامەندی وەزارەت نەبێ:

١ـ دروستکردن یان گۆڕین یان گواستنەوەی هەر مافێکی عەینی تر، جگە لە مافی خاوەندارێتی ، لەسەر زەوی دارستان (ئەمەش مەرجدارە بە زیان نەگەیاندن بە ڕووپۆشی ڕووەکی) .

٢ـ بەکرێدانی زەوی دارستان.

٣ـ دامەزراندنی دەزگای گشتی یان تایبەت لەناو زەوی دارستاندا بەشێوەیەکی کاتی یا هەمیشەیی.

٤ـ چاندنی زەوی دارستانەکان یا وەسوودهێنانیان.

٥ـ هەڵپاچین یان قەڵەمکردنی دارودرەختی دارستانەکان یان بڕینەوەی کە ببێتە هۆی زیانگەیاندن یان شێواندنی.

٦ـ بڕینەوەی هەر دارێکی دارستانەکان.

٧ـ هێنانی ئامێر و کەرەستەی تایبەت بە بڕینەوە و گواستنەوەی لە دارستانەکاندا.

٨ـ لەوەڕاندن لەو ناوچانەی کە سووتاون و دارەکانی بەتەواوی بڕاونەتەوە بۆ ماوەیەکی دیاریکراو، یا ئەو ناوچانەی پەلی تازەی دەرکردووە.

٩ـ دروستکردنی بەنداو یا بەربەست لەسەر ئەو ڕووبار یا جۆگەیەی بە دارستاندا تێپەڕ دەبن، یان گۆڕینی ڕێڕەوی یا ڕاکێشانی هێڵی کارەبای پاڵەپەستۆ بەرز.

١٠ـ دروستکردنی کانەبەرد یا دەرهێنان وگواستنەوەی تاوێر و بەرد و خۆڵ لەناوچە دارستانیەکاندا یان هەڵکەندن تیایدا.

١١ـ کەرت کردنی زەویەکانی دارستان.

چوارەم: لەوەڕاندنی ماڵات قەدەغە دەکرێت لە:

١ـ ئەو دارستانانەی ئاگرکەوتنەوە تیایدا ڕوویداوە یا دارەکانی بەتەواوی بڕاونەتەوە تەنها دوای بەسەرچوونی ماوەیەکی دیاریکراو بەپێی جۆری دارەکان.

٢ـ دارستانە پارێزراو وناوچە خۆپارێزەکان لە ماددەی (پێنجەم) و (شەشەم)دا هاتوون، هەروەها ئەو دارستانانەی کە تەمەنی دارەکانیان لە (١٠) ساڵ کەمترە.

پێنجەم: لەکاتی دەربڕینی ڕەزامەندی دروست ویاسایی بۆ دروستکردنی پرۆژەیەك لە ناوچەی دارستانەکاندا پێویستە لەسەر لایەنی پەیوەندیدار لانی کەم (٣٠٪)ی دارودرەختەکان بهێڵرێتەوە.

ماددەی پێنجەم:

دارستانە پارێزراوەکان: کە ڕووبەرێکی دارستانە یا ئەو زەویانەی دەکەونە ناو دارستانەکان کە تەرخانکراوە بۆکاری تایبەت، وەك پارێزگاری لە هەندێك جۆری دارودرەخت و گیانلەبەر و باڵندەو یان شوێنەواری دێرین یان دیمەنە سروشتییەکان و، دامەزراندن و نیشانکردنی ئەم پارێزراوانە بە بڕیارێکی وەزاری دەبن، کە ئەمانەی خوارەوەی تیایدا دیاری دەکرێت:

یەکەم: ناوی دارستانە پارێزراوەکە و ئامانجی دامەزراندنی.

دووەم: شوێن و سنوورو ڕووبەرەکەی.

سێیەم: ڕێکخستنی چۆنیەتی هاتووچۆ و بەڕێوەبردنی.

ماددەی شەشەم:

یەکەم: وەزیری کشتوکاڵ وسەرچاوە ئاوییەکان بۆی هەیە ناوچەی خۆپارێزی دروست بکات لەناو زەوی میری و زەوی خاوەندارێتی تایبەت کە ڕووتەنن و ڕووبەڕووی ڕامالێنی خاك بوونەتەوە بەهۆی ڕێڕەوی ئاوی سەر زەوی یان لە زەوییە دارستانیەکانی تردا ، ئەمەش لەپێناوی:

١ـ جێگیرکردنی خاك لەسەر شاخ و گردەکان و لێژییەکان ، کە ڕێژەی لێژایەتیان لە(٤٠٪) زیاترە.

٢ـ پاراستنی زەویەکان لە ڕامالێنی رووبار و لافاو.

٣ـ پاراستنی کانی و سەرچاوەو ڕێڕەوەکانی ئاو.

٤ـ پاراستنی دیمەنە سروشتییەکانی شوێنەکانی گەشتوگوزار یان ڕێگە گشتییەکان.

دووەم: ڕێگە نادرێت بە خاوەن زەوییە تایبەتەکان بۆ وەبەرهێنانی نەگونجاو لەگەڵ ئامانجەکانی خۆپارێزی ، لە ناو دارستانەکاندا.

سێیەم: وەزیری کشتوکاڵ وسەرچاوە ئاوییەکان بۆی هەیە بڕیاری دامەزراندنی ناوچە خۆپارێزییەکان هەڵوەشێنێتەوە ئەگەر هۆکارەکانی دامەزراندنی نەما.

بەشی دووەم
سوود وەرگرتن لە دارستانەکان

ماددەی حەوتەم:

یەکەم: ئەو کەسانەی لەناو دارستانەکاندا نیشتەجێن، یان لەدەوروبەرین، بەدەر لە حوکمەکانی ماددە (٥)ی ئەم یاسایە، دەتوانن سوودمەند بن لە بەروبوومی دارستانەکان کە لە پێویستی خۆیان زیاتر نەبێت بەمەرجێك زیان نەگەیەنن، ئەمەش لە ڕێگەی:

١ـ سوود وەرگرتن لە هەموو دارە ووشك و شکاوەکان کە بەکاردێت بۆ دروستکردنی ئامێر و ئامرازی کشتوکاڵی، دوای مۆڵەتپێدان.

٢ـ لەوەڕاندنی ماڵات و کەمکردنەوەی ژمارەی بزن لە دارستانە پارێزراوەکاندا.

٣ـ ڕێگەگرتن لە هاتنی ماڵات لە دەرەوەی هەرێم تەنها بە بڕیاری وەزارەت نەبێت.

دووەم: بەڕێوەبەری گشتی باخداری و دارستان و پاوان بۆی هەیە مۆڵەتی بێ بەرامبەر دەربکات بۆ ئەو کەسانەی کە بڕگەی (یەکەم)ی ئەم ماددەیە دەیانگرێتەوە و بۆ ئەندامانی هۆزەکان ، تیایدا ڕێگەیان پێبدرێت بۆ ئەوەی ماڵاتیان لە دارستانە دراوسێکان بلەوەڕێنن ، بەمەرجێك پابەندبن بەو ڕێنماییانەی بۆ ئەم مەبەستە دەردەچن.

ماددەی هەشتەم:

یەکەم: وەزارەتی دارایی لەسەر داوای وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو رووبەری پێویست لە زەوی میری تەرخان دەکات بۆ مەبەستی دار چاندن و دروستکردنی دارستان و فراوانکردنی لەو ناوچانەی کە دار و درەخت بەشێوەی سروشتی تیادا ناڕوێت.

دووەم: وەزارەت بۆی هەیە ئەو ناوچانەی ڕووبەڕووی ڕووتانەوە دەبن و رووبەرەکانی تەنیشت جۆگەکانی ئاودێری و حەوزی ڕووبار وبەنداو و تەنیشتەکانی ڕێگە گشتیەکان لە دەرەوەی سنووری شارەوانیەکان وهی تر، بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان، داریان تیادا بڕوێنێت.

ماددەی نۆیەم:

لەسەر وەزارەت پێویستە بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتە پەیوەندیدارەکان هەڵسن بە بڵاوکردنەوەی هۆشیاری و کەلتوری گرنگیی دارستان و پارێزگاریکردن وپاراستنی لە ئاگرکەوتنەوە، وە ئەم کەلتورە بکرێتە بەشێك لە پرۆگرامەکانی خوێندن لە قۆناغە جیاجیاکاندا، هەروەها بەشداری پێکردنیان لە هەڵمەتەکانی دارچاندندا.

ماددەی دەیەم:

خاوەن دارستانە تایبەتەکان بۆیان هەیە، بەپێی ئەو مەرج و ستاندەرە هونەریانەی وەزارەت دیاری دەکات ، دارستانەکانیان وەبەربهێنن بە داهێنان و سووککردنیان، وە گۆڕینی دارستانەکان بە درەختی بەردار کە گونجاو بێت لەگەڵ ناوچەکە بەو مەرجەی مۆڵەتیان لە وەزارەتەوە پی بدرێت.

ماددەی یازدەم:

وەزارەت کار دەکات بۆ کۆمەککردن و هاندان و گەشەپێدانی نەمامگەی دارستانە تایبەتیەکان، ئەمەش لەڕێگەی:

یەکەم: تەرخانکردنی ئەو زەویانەی بەدارستان دانەپۆشراون و بەپێی ئەو ڕێنماییانەی وەزارەت دەری دەکات.

دووەم: تەرخان کردنی شارەزایی تەکنیکی و نەمام و تۆو و هاوکاری دیکە.

سێیەم: پێشکەشکردنی قەرزی ڕەخسێنراو بۆ ئەم مەبەستە.

ماددەی دوازدەم:

خاوەن زەوی کشتوکاڵی یان ئەوەی زەویەکی بەدرەختی بەردار چاندووە و هەندێ داری دارستانی لەسەر رِوواوە بەچڕیی(١٠٪) کەمتر، مافی هەیە ئەم دارانە ببڕێتەوە وبیانگوازێتەوە وبیانکات بە خەڵوز و، سوککردنی دارەکانی دارستان بەپێی مۆڵەتێك کە خاوەنەکانی لەفەرمانگەی دارستانی ناوچەکە دوای بەسەرکردنەوەی شوێنەکە، وەری دەگرن.

ماددەی سێزدەم:

نابێ وەبەرهێن بەرهەمی دارستانەکانی هەرێم کە ڕێگەپێدراون، وەبەرهێنانی تیادا بکات لەشوێنی گردکردنەوەو یا لە گەنجینەوە بگوازرێتەوە، تەنها بە مۆڵەت نەبێ کە لە بەڕێوەبەرایەتی دارستان لە پارێزگا یان ناوچەکە وەردەگیرێ و بڕی بەرهەمی گواستراوەو جۆر و چەشن و ڕێگاکانی گواستنەوە دیاری بکرێن.

ماددەی چواردەم:

پۆلیسی دارستان بۆی هەیە دەست بگرێ بەسەر بەرهەمەکانی دارستان و ئامێر و هۆیەکانی گواستنەوەو گلدانەوەیان تا ئەو کاتەی حوکمی دادگا دەردەچێت سەبارەت بە بەکارهێنانیان، ئەگەر سەلمێندرا کە بۆ ئەوە بەکاردێت کە زیان ئەگەیەنێت بە دارستان و خراپ بەکارهێنانی و سوود وەرگرتن لێیان بەپێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

ماددەی پازدەم:

ڕێگە نادرێت بە دروستکردنی خەڵوز لە دارستانەکاندا تەنها بە مۆڵەتێکی تایبەت نەبێت لە وەزارەتەوە، یا ئەو لایەنەی دەسەڵاتی پێ دەدرێـت وتەنها بۆ پێداویستییەکانی هەرێم.

ماددەی شازدەم:

نابێت بنەچەی ڕەچەڵەکی ڕووەکی و ئاژەڵی لە ناوچە دارستانیەکان ببرێتە دەرەوە، و ڕێنمایی تایبەت دەردەچێت بەو ڕەچەڵەك و توخمانەی ڕێگە پێدراوە لە وەزارەتەوە.

ماددەی حەڤدەم:

یەکەم: وەزارەت ڕێنمایی دەردەکات سەبارەت بە بەرهەمهێنانی نەمامی دارستان، و دەست دەگرێت بەسەر نەمامی بەرهەمهێنراو بۆ مەبەستی بازرگانی کە بەبێ مۆڵەتن.

دووەم: ڕێگە نادرێت بە هێنانی نەمامی دارستان کە مەرج وستاندەری پاراستنی ڕووەکی و یاسا کارپێکراوەکانی نییە، بۆ ناو هەرێمدا.

ماددەی هەژدەم:

نابێت دەستدرێژی بکرێتە سەر زەوی دارستان بە فڕێدانی پاشماوەو پاشەڕۆی ڕەق یان شل یان تیشکدار یان هەر ماددەیەکی تری پیسکار یان زیانبەخش بە ژینگە.

ماددەی نۆزدەم:

ماوەی لەوەڕاندن لە دارستان و لەوەڕگاکاندا بەپێی وەرز و ناوچە جیاوازەکان، بە هەماهەنگی لەگەڵ کارگێڕییە خۆجێیەکاندا، دیاری دەکرێت.

دەروازەی سێیەم
خۆپاراستن لە ئاگرکەوتنەوەو ڕێگە لێگرتنی
بەشی یەکەم
خۆپاراستن لە ئاگرکەوتنەوە

ماددەی بیستەم:

یەکەم: هەڵگرتن و ئاگرکردنەوە لە دەرەوەی خانوو بیناکان لەنێو سنووری دارستانەکانی هەرێم و لە دەوروبەری بە درێژایی (٢٠٠) مەتر لە سنوورەکەیەوە، قەدەغە دەکرێت.

دووەم: ڕێگە نادرێت ئاگر بەکاربهێنرێت لەناو چادر و شوێنی ئیشکردن و کارگە دامەزراوە کاتییەکان کە دەکەونە ناو دارستانەکانی هەرێم یا بە دووری (٢٠٠) مەتر لە سنوورەکەیەوەن ، تەنها بۆ مەبەستی چێشت لێنان و خۆگەرمکردنەوە نەبێت ، لەم حاڵەتەشدا ڕێ و شوێنی پێویست دەگیرێتەبەر.

سێیەم: ڕێگە نادرێت بە دامەزراندنی هیچ دەزگایەکی پیشەسازی یا دامەزراوەیەك کە ئاگر بەکاردێنێت، یا کۆگای ماددەی تیشکدەر، یا دروستکردنی خانوویەك کە ڕووبەرەکەی لە (١٢٠/م٢) زیاتر بێت ، لەناو دارستانەکانی هەرێم یا لە دووری کەمتر لە (٥٠٠) مەتر لە هەر سنوورێکی دارستانەکاندا ، بەبێ بەدەستهێنانی مۆڵەتی وەزارەت ، هەروەها روونکردنەوەی پێویست دەردەکرێت لەنێو ڕێنماییەکانی وەزارەت بۆ ئەم بابەتە.

چوارەم: هیچ کەس بۆی نییە ئاگر بکاتەوە لەنێو دارستانەکانی هەرێمدا یا لە نزیکی کەمتر لە (٣٠٠) مەتر، تەنها بە مۆڵەتی لایەنی بەرپرس لە پاراستنی دارستانەکانەوە نەبێت.

پێنجەم: پێویستە لەسەر وەزارەت بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە هونەرییەکان پێداویستی و ئامرازەکانی ئاگرکوژاندنەوەی میکانیکی و دەستیی دەستەبەر بکات و تاوەری چاودێری و نەهێشتنی ئاگر دروست بکات لەو ناوچانەی دارستان تێیدا چڕە یا ناوەندییە.

شەشەم: وەزیری کشتوکاڵ وسەرچاوە ئاوییەکان، یان ئەوەی دەسەڵاتی پێدەدات، بۆی هەیە پەنا بەرێتە بەر دەسەڵاتی کارگێڕی ناوچەکە بۆ بەکارهێنانی ئامراز و ئۆتۆمبێل و ئامێرەکان بۆ گرتنەبەری رێوشوێنی پێویست بۆ خۆپاراستن لە ئاگرکەوتنەوە.

بەشی دووەم
سزاکان

ماددەی بیست و یەك:

یەکەم: سزای بەندکردن ئەدرێت کە لە ساڵێك زیاتر نەبێت یان غەرامەیەك کە لە (سێ ملیۆن دینار)کەمتر نەبێت ، وە لە (پێنج ملیۆن دینار) زیاتر نەبێت، هەرکەسێك سەرپێچی حوکمەکانی بڕگەکانی (١ ، ٥ ، ٦ ، ٧ ، ٨، ١٠)ی بەندی سێیەمی ماددەی چوارەمی ئەم یاسایەدا بکات.

دووەم: سزای بەندکردن و غەرامەیەك کە لە پێنج ملیۆن دینار کەمتر نەبێت هەرکەسێك سەرپێچی حوکمەکانی برگەکانی (٢، ٣، ٤، ١١)ی بەندی سێیەمی ماددەی چوارەمی ئەم یاسایەدا بکات.

ماددەی بیست و دوو:

لەگەڵ لانەدان لەهەر سزایەکی توندتر کە یاسا دەقی لە سەر دەکات:

یەکەم: سزا ئەدرێت بە بەندکردن بۆ ماوەیەك لە شەش مانگ کەمتر نەبێت وە غەرامەیەك کە لە پێنج ملیۆن دینار کەمتر نەبێت، هەر کەسێك کە هەڵسا بە:

١- بڕینەوە یا سوتاندنی دارە بەتەمەنەکانی یا دەگمەنەکانی دارستان یا لێ کردنەوەی توێکڵەکانیان یا شێواندنیان بەهەر جۆرێك بێت.
٢- بە ئەنقەست بوو بەهۆی ئاگرکەوتنەوە یا ئاگر تێ بەردانی دارستان و زەوییە دارستاناویەکان و، پارێزراوەکان و ناوچەکانی خۆپارێزی ولەوەڕگاکان.
٣- چاندن و وەسوودهێنانی زەویەکانی دارستان و پارێزراوە سوتاوەکان.

دووەم: سزا ئەدرێت بەبەندکردن بۆ ماوەیەك لە سێ مانگ کەمتر نەبێت و لە ساڵێك زیاتر نەبێت و بەغەرامەیەك کە لە پێنج ملیۆن دینار کەمتر نەبێت هەر کەسێك، بەبێ ڕەزامەندی وەزارەت، خەڵووز دروستبکات.

سێیەم: سزا ئەدرێت بە بەندکردن بۆ ماوەیەك لە سێ مانگ زیاتر نەبێت و بە غەرامەیەك کە لە پێنج سەد هەزار دینار کەمتر نەبێت، هەر کەسێك:

١- هەڵەکردنی یان سەرپێچیکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە یان ڕێنماییە دەرکراوەکان، ببێتە هۆی ڕوودانی ئاگرکەوتنەوە لە دارستانێکی گشتی یان تایبەت.
٢- سەرپێچی حوکمەکانی ماددە (١٨)ی ئەم یاسایە بکات و، پابەند دەکرێت بەلابردن و هەڵکەوتنەوەی ئەو ماددانەی فڕێ ی داوە وە لەسەر خەرجی تایبەتی خۆی.
٣- بەنداوێك یان بەربەستێك لەسەر ڕووبارێك یان جۆگەیەك، کە بەدارستاندا ڕێرەوئەکات، دروست بکات، یان هێڵی کارەبای پاڵەپەستۆ بەرز ڕابکێشێت.
٤- خۆی بگرێت لە پێشکەشکردنی یارمەتی بۆ کوژاندنەوەی ئاگرێك کە کەوتبێتەوە لە دارستان یان پارێزراوەکان، یان، بەبێ پاساو، یارمەتیدان ڕەتبکاتەوە.

چوارەم: سزا ئەدرێت بەبەندکردن بۆ ماوەی شەش مانگ کەمتر نەبێت وە بەغەرامەی دوو هێندەی بەهای ماددەی (خەڵوز) هەر کەسێك هەستا بەگواستنەوەی و بردنی بۆ دەرەوەی هەرێم بەبێ رەزامەندی وەزارەت وە بەپێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

ماددەی بیست و سێ:

سزا ئەدرێت بەگرتن بۆ ماوەیەك لە حەوت ساڵ زیاتر نەبێت هەر کەسێك، بەنیاز خراپی، بەرهەمی دارستانی پێ گیرا یان کڕی، کە ئەزانێت ئەوەی پێ یەتی پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایەیە وە کەسی هەڵگر سزا ئەدرێت بەبەندکردن بە مەرجێك بەشدار نەبێت لە ئەنجامدانی ئەو تاوانەی کە ئەو بەرهەمانەی پێ گیراوە.

ماددەی بیست و چوار:

یەکەم: سزا ئەدرێت بە ماوەیەك کەمتر نەبێت لە یەك ساڵ و بە غەرامەیەك لە سێ ملیۆن دینار کەمتر نەبێت لەگەڵ دەستبەسەرداگرتنی ئەوەی پێی گیراوە هەر کەسێك سەرپێچی حوکمەکانی ماددە (١٦)ی ئەم یاسایە بکات.

دووەم: سزا ئەدرێت بەبەندکردن یا بەغەرامەیەك بەبڕی هەزار دینار بۆ هەر نەمامێك لەگەڵ دەستبەسەرداگرتنی، هەرکەسێك بەرهەمی بهێنێت یان بیهێنێتە ناوەوە بۆ مەبەستی بازرگانی یان بەپێی ڕێنماییەکان نەبێت وە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

سێیەم: ئەو تاوانانەی دەربارەی دارستانەکان ئەنجام دەدرێن کە لەم یاسایەدا باس نەکراون، ئەوا حوکمەکانی یاسا سزاکارییە بەرکارەکانی هەرێمیان بەسەردا دەسەپێت.

حوکمە کۆتاییەکان

ماددەی بیست و پێنج:

پێویستە لەسەر وەزیری کشتوکاڵ وسەرچاوە ئاوییەکان رێنمایی پێویست بۆ ئاسان جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربکات.

ماددەی بیست و شەش:

کارکردن بە یاسای دارستانی عێراقی ژمارە (٧٥)ی ساڵی ١٩٥، لە هەرێمی کوردستان – عێراق ، دەوەستێنرێت .

ماددەی بیست و حەوت :

ئەم یاسایە لە رێکەوتی بڵاوکردنەوەی لە رۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) جێبەجێ دەکرێت.

مسعود بارزانی

سەرۆکی هەرێمی کوردستان ـ عێراق

هەولێر

١١/ تشرینی دووەم /٢٠١٢ ی میلادی

٢٠/ گەلاڕێزان/ ٢٧١٢ ی کوردی

٢٦/ ذو الحجە /١٤٣٣ ی هجری

هۆیە پێویستکارەکانی دەرچوواندنی ئەم یاسایە

لەبەر ئەوەی ئەو یاسایانەی لە هەرێمی کوردستاندا بەرکارن سەبارەت بە دارستانەکان لەگەڵ پێویستییەکانی پاراستنی دارستانەکاندا ناگونجێن و، بە مەبەستی رێکخستنی بەرێوەبردن و پاراستن و پارێزگاریو چاککردنی دارستانەکان و، زێدەکردنی رووبەری سەوزاییو بەشداریکردن لە چاککردنی ژینگەو، دابین کردنی شوێنی گەشتیاریی و رابواردن، کە لەکاتی ئێستادا بوونەتە پێویستییەکانی ژیان و، بۆ خۆگونجاندن لەگەڵ بارودۆخ و سیاسەتی دارستان کە پێویستە پەیڕەو بکرێ بۆ پاراستنی دارستانەکان وەك سامانی نەتەوەیی و نیشتیمانی و پارێزگاری کردن لە جۆرە سروشتییە گونجاوەکان و هێشتنەوەی بنەچە بۆماوەییەکانیان لە کوردستاندا، ئەم یاسایە دەرچوێندرا.